

NARCISOIDNOST I NARCISOIDNA LIČNOST — OPERACIONALIZACIJA I FAKTORSKA VALIDACIJA KONSTRUKTA

PETAR BEZINOVIĆ
GORANKA KOŠUTIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 159.923
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1985-12-10

U radu je dat prikaz karakteristika narcisoidnog poremećaja ličnosti prema psihijatrijskoj klasifikaciji, kao i prikaz shvaćanja o distribuciji narcisoidnosti u »normalnoj« populaciji.

Također su naznačene nejasnoće, odnosno neki od problema koji se vezuju uz rezultate dosadašnjih istraživanja narcisoidnosti u psihologiji.

Izvršena je adaptacija trenutno najčešće korištenog upitnika narcisoidnosti (NPI, Raskin i Hall, 1981), i njegova preliminarna validacija. Cilj ove adaptacije bio je stvaranje metodoloških preduvjeta za istraživanje ovog aspekta patološkog poimanja sebe na našem govornom području. Verzija na našem jeziku dosta je promijenjena (prvenstveno skraćena) u odnosu na original. Upitnik od 20 parova tvrdnji posjeduje zadovoljavajuću pouzdanost i reproducibilnost. Iako konstrukt sigurno nije unidimenzionalan, rezultati ostvareni na ovom upitniku mogu se tretirati kao globalna mjera stupnja razvoja narcisoidnih karakteristika ličnosti.

Uvod

Narcisoidnost kao osobina ličnosti u posljednje vrijeme ponovo privlači pažnju istraživača, mada koncept ima dugu tradiciju kao psihološki, klinički i društveni fenomen. Ovakvi slučajevi da se pojedini »stari« konstrukti s vremena na vrijeme ponovno počinju intenzivnije istraživati nisu rijetki u psihologiji, a posljedica su činjenice da takvi konstrukti sami po sebi nisu dovoljno ni dokazani ni objašnjeni. Budenje interesa za dodatna istraživanja slabo objašnjenih konstrukata prvenstveno doprinosi razvoj novih metodoloških mogućnosti u pojedinim fazama razvoja psihologijske znanosti. Takvim razvojem stvaraju se bolji uvjeti za potpunija objašnjenja, pa nova situacija često rezultira revitalizacijom istraživanja onih konstrukata koji zahtijevaju dodatnu validaciju.

U sklopu psihologije konstrukt narcisoidnosti relativno je slabo fundiran iako ga nalazimo kod nekoliko teoretičara ličnosti (Cattell, 1957; Murpy, 1947; Murray, 1938)*. Sve do nedavno pojam narcisoidnosti korišten je uglavnom samo u svakodnevnoj konverzaciji kao karakteristika »umišljenih« ili »samoživih« ljudi, ili pak, posebno u psihoanalitičkim krugovima, kao opis određenih psihodinamičkih aspekata razvoja ljudske ličnosti.

Može se zapravo reći da su raspravljanja o narcisoidnosti u sklopu psihoanalitičkog shvaćanja psihološkog bića čovjeka uzela najviše maha, jer se koncept vrlo dobro uklapa u postojeće teorije. Ovdje konstrukt ima svoje teorijsko polazište i najdužu tradiciju počam od Freuda, preko Neo-Freudovaca (Adler, Horney, Fromm), do današnjih psihoanalitički orijentiranih teoretičara (Kernberg, 1976, 1980; Kohut, 1976)*.

Iako je psihoanalitički pristup izdašan u teorijskim postavkama, on se ipak bori s poteškoćama. Svatko tko je upoznat s psihoanalitičkim formulacijama zna da se tu postavke prihvaćaju kao apsolutne istine, mada u stvarnosti one prečesto ne mogu biti podložne empirijskoj provjeri. Zbog toga se termin više koristi kao metafora nego kao valjani deskriptor ljudskog ponašanja.

U SAD, ističe se i sociološko ili kulturološko shvaćanje narcisoidnosti, koje naglašava da je cijelo američko društvo sve narcisoidnije, i da pozne sedamdesete godine ovog stoljeća karakterizira »JA generacija« (Kanfer, 1979; Stern, 1979)*. Iako postavke ovog pristupa također mogu biti vrlo zanimljive i djelovati uvjerljivo i prihvatljivo, niti one nisu bazirane na realnim empirijskim podacima već na impresijama i interpretaciji autora.

Značajan kvalitativni pomak za istraživanje narcisoidnosti kao i drugih patoloških oblika doživljavanja i ponašanja, ostvaren je formiranjem dijagnostičkog priručnika DSM III (Diagnostic and Statistical Manual) na inicijativu Američkog psihijatrijskog udruženja**. Ono što su do tada bili teorijski simboli, u priručniku su operacionalno definirani opisom karakterističnih oblika ponašanja i to u standardiziranoj formi. Na taj način se nastojao što više reducirati bazični problem psihijatrijskog dijagnosticiranja, a to je subjektivnost, koja je vrlo često rezultirala šarolikošću, s fatalnim posljedicama za dijagnosticiranog.

Nova definicija narcisoidnosti, po tim kriterijima, sastoji se od osam oblika ponašanja koji, kada se manifestiraju u svom ekstremnom obliku, predstavljaju psihijatrijski slučaj narcisoidnog poremećaja ličnosti. Ti su kriteriji prikazani u Tablici 1.

* - prema Emmons, 1984.

** - prema Raskin, 1980.

Tablica 1

Kriteriji za dijagnosticiranje narcisoidnog poremećaja ličnosti

- A. Grandiozni osjećaj osobne važnosti ili jedinstvenosti.
 B. Preokupiranost maštanjima o neograničenom uspjehu, moći, sposobnostima, ljepoti ili idealnoj ljubavi.
 C. Egzibicionizam.
 D. Potpuna ravnodušnost, ili izraženi osjećaj mržnje, inferornosti, zasramljenosti, ispraznosti, kao reakcija na kritiku, neuvažavanje, indiferentnost ili nadmoć drugih.
 E. Najmanje dva od sljedećih karakterističnih poremećaja u interpersonalnim odnosima:
 (1) očekivanje specijalnih počasti; očekivanje specijalnih usluga bez uvažavanja recipročnih odgovornosti
 (2) iskorištavanje drugih
 (3) odnosi karakteristični po tome da se alternativno izmijenjuju dva ekstremna ponašanja — pretjerana idealizacija i potpuna devalvacija
 (4) nedostatak empatije.

Raspravljajući o obilježjima DSM III, Millon (1984) navodi, da ovakvo uvođenje višestrukih »dijagnostičkih kriterija« za opisivanje pojedinih sindroma predstavlja izvjestan napredak, jer omogućava komunikacijsku čistoću, preciznije svrstavanje i povećavanje pouzdanosti istraživanja. No istovremeno specifični kriteriji sami za sebe mogu biti samo grube aproksimacije, koje neće omogućiti dijagnostičku komparabilnost, razumijevanje sindroma i njihovo empirijsko fundiranje. Stoga on nudi reviziju DSM III kriterija. Takva revizija značila bi stvaranje preciznije taksonomske sheme koja bi uključila sve relevantne kliničke attribute (npr. ponašanje, emocije, kogniciju), i njihove manifestacije u sklopu svakog pojedinog poremećaja ličnosti.

Po ovoj shemi karakteristike narcisoidnog poremećaja ličnosti trebale bi biti sljedeće:

1. U ponašanju —

Arogancija: odbacuje konvencionalna pravila života u društvenoj zajednici, smatra ih naivnim ili neprimjenjivim za sebe; nema poštovanja za integritet ličnosti i pokazuje potpunu indiferentnost za prava drugih.

2. Na interpersonalnoj razini —

Sebičnost, iskorištavanje: osjeća da ga svi trebaju oslovljavati s poštovanjem, nema empatije i očekuje specijalne usluge bez da istovremeno preuzima recipročnu odgovornost; besramno iskorištava druge i koristi ih za isticanje sebe i zadovoljenje svojih želja.

3. Kognitivni stil —

Ekspanzivnost: ima neobuzdanu maštu (u vezi sa sobom) i preokupiran je nezrelim maštanjima o uspjehu, ljepoti ili ljubavi; pri tome se ne povodi za objektivnom realnošću; činjenice interpretira po svome i često u skladu s potkrepljenjem iluzija o sebi.

4. Afektivna ekspresija —

Bezbriznost: zrači nonšalantnošću, samozadovoljstvom, ne uzbuđuje se, djeluje kao da ga se ne može impresionirati; u situacijama kada je narušeno njegovo narcisoidno samopouzdanje međutim, manifestira mržnju, zasramljenost ili se osjeća isprazno.

5. Nesvjesni mehanizmi —

Racionalizacija: zavarava se, lako nalazi razloge da opravda ponašanje centrirano na sebe a uvijek će naći načine da se doživi na najbolji mogući način, unatoč evidentnim nedostacima i pogreškama.

6. Percepcija sebe —

Divljenje: samouvjeren je, siguran u svoju izuzetnost, ima osjećaj velike vrijednosti unatoč tome što ga drugi vide egoističnim, bezosjećajnim i arogantnim.

7. Internalna kompozicija (strukturiranje iskustava, uspomena, stavova, emocija i sl.) —

Iznalažljivost: izražene iluzorne ideje i sjećanja, sintetizirane potrebe i konflikti: pretenciozne, ako ne i simulirane percepcije i stavovi; sve se to spremno i lako može mijenjati kada je potrebno za obranu ličnosti.

8. Intrapsihička organizacija —

Patvorenost: strategije obrane i prilagodbe djeluju sadržajnije i usklađenije nego što zapravo jesu; impulse regulira samo marginalno, potrebe kanalizira s najmanje samoograničavanja, kreira nutarnji svijet u kojem se konflikti jednostavno odbacuju; pogreške se brzo zaboravljaju, odnosno rehabilitiraju, a samopoštovanje i ponos se bez poteškoća ponovno uspostavljaju.

Ovako razrađena shema korak je bliže razvoju kvantificirane operacionalne definicije konstrukta koja bi trebala predstavljati mjeru individualnih razlika u razvijenosti osobine, jer se na osnovu takvih kriterija lakše mogu konstruirati mjerni instrumenti.

Mjerenje narcisoidnosti

Dosadašnji pokušaji mjerenja narcisoidnosti dali su prilično nejasne rezultate. Kako Emmons (1984) navodi, uglavnom su korištene projektivne tehnike, posebno TAT i Rorschach. Ashby,

Lee i Duke (1979) su izdvojili 19 tvrdnji iz MMPI koje su sačinjavale Skalu za mjerenje narcisoidnog poremećaja ličnosti. Provjeravajući valjanost te skale, Solomon (1982) je utvrdio da ona razlikuje pojedince sa zdravim od onih s patološkim samopoštovanjem. Millonov skup upitnika za kliničku upotrebu (Millon Clinical Multiaxial Inventory, MCMI, Millon, 1982), također sadrži subskalu za mjerenje narcisoidnosti kao patološke osobine ličnosti, ali podaci o valjanosti te skale još su ograničeni.

Podemo li od pretpostavke da se abnormalno nalazi na ekstremnom dijelu kontinuuma normalnog, sva ponašanja i sve osobine karakteristične za patološku narcisoidnost također bi trebale biti karakteristične i za manje ili više »normalnu« razvijenost te iste osobine. To znači da se i u sklopu tzv. normalne populacije mogu utvrditi individualne razlike u manifestacijama ponašanja a i doživljavanja kojima se može opisati narcisoidna ličnost. Ovakva normalna distribucija narcisoidnosti čini se potpuno plauzibilnom. Patološka narcisoidnost bi se po tome od »normalne« narcisoidnosti trebala razlikovati samo u izraženosti, odnosno stupnju manifestacija specifičnih osobina.

Raskin i Hall (1979) su upravo polazeći od ovakvih pretpostavki, a na bazi dijagnostičkih kriterija iz DSM III, konstruirali upitnik za mjerenje narcisoidnosti kao normalne osobine ličnosti (Narcissistic Personality Inventory, NPI).

Ovaj nam je upitnik poslužio kao polazište za konstrukciju sličnog instrumenta na našem jeziku.

Opis NPI i rezultati dosadašnjih istraživanja

NPI se sastoji od 54 para tvrdnji. Svaki se par sastoji od po jedne tvrdnje koja opisuje ponašanje ili doživljavanje karakteristično za narcisoidnu osobu i jedne tvrdnje manje ili više suprotne po značenju, koja nije karakteristična za narcisoidnu osobu. Zadatak je ispitanika da od dviju tvrdnji odabere onu koja ga bolje opisuje.

Ovaj je upitnik konstruiran tako da su potencijalne tvrdnje primjenjene na uzorku studenata, a potom je selekcija tvrdnji izvršena na osnovu osobine svake pojedine tvrdnje da statistički značajno diskriminira ispitanike koji postižu visoke, odnosno niske ukupne rezultate. Pouzdanost utvrđena metodom polovica iznosi .80. Naknadno su od ovog upitnika sačinjene dvije alternativne forme od po 27 parova tvrdnji koje imaju podjednake aritmetičke sredine i standardne devijacije (Raskin i Hall, 1981). Spearman-Brown-ov koeficijent pouzdanosti baziran na metodi polovica za svaku od ovih dviju formi upitnika iznosi .83. Dakle, očito se skraćanjem ovog upitnika ne gubi značajno na njegovoj pouzdanosti.

Korelacija između dviju formi iznosi .72, što bi trebalo ukazivati na to da se zaista radi o dvije alternativne forme istog upitnika.

Auerbach (1984) je izvršio item-analizu kompletnog upitnika i odbacio 14 tvrdnji koje su imale preniske korelacije s ukupnim rezultatom ($r < .20$). Tako skraćeni upitnik imao je koeficijent pouzdanosti (Cronbach alfa) od .85, dok je cijeli upitnik od 54 tvrdnji u njegovom uzorku imao pouzdanost od .83.

Emmons (1984) je izvršio faktorsku analizu duge verzije ovog upitnika. U toj analizi izdvojila su se četiri kosokutna faktora koja su ukupno objašnjavala 72% varijance. Rezultati ove analize bili su jednaki za muške i ženske ispitanike. Prvi faktor karakterističan je i po svom interpersonalno manipulativnom sadržaju, stoga ga je autor imenovao faktorom »Eksploativnost/oslovljavanje«; drugi faktor sadržavao je tvrdnje koje su odražavale potrebu za liderstvom i autoritetom, te je stoga nazvan faktorom »Liderstvo/autoritet«; treći je u skladu sa svojim sadržajem nazvan »Superiornost/arogancija«, a četvrti »Samozaokupljenost/samoobozavanje«.

Koeficijent pouzdanosti ukupnog upitnika koji je utvrdio ovaj autor iznosi (Cronbach alfa) .86, a pojedinih faktora (od 1 do 4), .74, .79, .69 i .69. Korelacije između četiriju faktorskih rezultata kretale su se u rasponu od .13 do .40.

Konstruktna valjanost Raskinove i Hallove skale relativno je dobro utvrđena. Rezultati na NPI značajno su i pozitivno povezani s Eysenck-ovim skalama Ekstraverzije i Psihoticizma (Raskin i Hall, 1981). Značajna korelacija s faktorom Psihoticizma ukazuje na to da ova skala na izvjestan način mjeri problematično shvaćanje sebe. Raskin (1980) je utvrdio i malenu ($r = .25$), ali značajnu korelaciju između rezultata na NPI i kreativnosti, mjerene Barronovim testom (Barron Symbolic Equivalent Test, Barron, 1974). Emmons (1981) je istražujući relacije između narcisoidnosti i traženja uzbuđenja (Zuckerman, 1978) utvrdio značajnu povezanost s faktorima disinhibicije (nedostatka socijalnog »koćenja«), traženja novih iskustava i preosjetljivosti na dosadu. Istražujući dalje konstruktnu valjanost ove skale, Emmons (1984) je korelirao rezultate ostvarene na NPI s rezultatima na pojedinim faktorima Edwardsovog upitnika ličnosti (Edwards, 1959) i Cattellovog 16 PF (Cattell i sur., 1970), kao i s nekim varijablama »selfa«. Ukratko, rezultati na NPI značajno su pozitivno korelirani s osobinama dominantnosti, egzibicionizma, agresivnosti, težnje za postignućem, ekstraverzijom, drskosti, nezavisnosti, dok su negativno korelirani s osjećajem poniženosti, socijalnom anksioznosti, poslušnosti i diskrepancom između pojma o sebi i pojma o »idealnom ja«. Posebno se među varijablama »selfa« izdvaja samopoštovanje, koje u multiploj regresijskoj analizi promatranih varijabli »selfa« na

narcisoidnost, objašnjava najveću proporciju valjane varijance. To bi trebalo značiti da pretjerano samopoštovanje kao evaluativni odraz pojma o sebi, u najvećoj mjeri determinira nečije narcisoidno poimanje sebe. U istom radu Emmons još navodi da rezultati na NPI značajno koreliraju s procjenama o narcisoidnim obilježjima koje daju vršnjaci. Auerbach (1984) je utvrdio značajnu korelaciju NPI s već navedenom Millonovom skalom narcisoidnosti ($r=.55$), i nultu korelaciju s Marlowe-Crowne skalom socijalne poželjnosti ($r=-.01$). Watson i sur. (1984) navode negativne korelacije između rezultata na NPI i triju upitnika koji mjere empatiju. Tu se posebno ističe faktor Eksploativnost/oslovljavanje, kao faktor koji ima najizrazitije negativne korelacije s faktorima empatije.

Problemi koji se vezuju uz rezultate dosadašnjih istraživanja narcisoidnosti

Kako navedeni rezultati dosadašnjih istraživanja pokazuju, NPI — kao mjerni instrument za utvrđivanje individualnih razlika u narcisoidnom poimanju sebe — jedna je pouzdana i valjana mjera. Ovi rezultati nadalje pokazuju da narcisoidna osoba, suprotno uvriježenom shvaćanju, baš i nije nužno loše adaptirana osoba. Ona je osoba s izraženim samopoštovanjem, društvena je (ekstravertirana), ima izražene osobine dominantnosti i nezavisnosti, bliže je poimanju sebe kao idealne osobe, ima manje izražen osjećaj poniženosti, manje je socijalno anksiozna, a također pokazuje i nešto izraženiju kreativnost. Neki su teoretičari već ranije naglašavali pozitivna obilježja narcisoidnosti, recimo Cattell (1957) i Fromm (1984). Sudeći po ovome mogli bismo dakle govoriti o »zdravoj« i o patološkoj narcisoidnosti. Gdje su pak granice između zdrave i patološke narcisoidnosti teško je reći. Može biti da između stupnja prilagođenosti i narcisoidnosti postoji nekakav zakrivljeni odnos, no to bi tek trebalo istražiti i eventualno dokazati.

U vezi s dosadašnjim rezultatima istraživanja narcisoidnosti, javlja se još jedan paradoks koji se tiče narcisoidne osobe, a taj se odnosi na podatke da narcisoidna osoba, iako ima visoko izgrađeno samopoštovanje, dominantnost i nezavisnost, istovremeno ima i visoku potrebu da joj se drugi dive i da joj poklanjaju izuzetnu pažnju, što nije u skladu s poimanjem zdrave, odnosno samoaktualizirane osobe kakvu predlaže teorija samoaktualizacije (Maslow, 1982). Ovakav paradoks također zahtijeva daljnju elaboraciju.

Pitanje razvoja narcisoidnih obilježja kod pojedinaca također nije objašnjeno iako nalazimo neke pokušaje objašnjenja koji su

uzajamno kontradiktorni. Tako npr. Kernberg (1980) i Kohut (1976), vide uzroke razvoja narcisoidnosti u roditeljskom potcjenjivanju djeteta, zbog čega ono svoje nisko samopoštovanje kompenzira precjenjivanjem sebe i manifestnim egzibicionizmom. S druge strane Millon (1981) vidi uzroke razvoja te osobine u roditeljskom obožavanju i precjenjivanju djeteta. Može biti zapravo, da postoje dva tipa narcisoidnih osoba: oni kod kojih je osobina razvijena zbog potcjenjivanja, i drugi kod kojih je osobina razvijena zbog precjenjivanja još u dječjoj dobi.

S aspekta poimanja sebe nameće se još jedno pitanje koje dosadašnja istraživanja nisu uzimala u obzir. Naime, da li dvije osobe vrlo različitih realnih osobina (npr.) sposobnosti, koje postižu jednak rezultat na skali narcisoidnosti imaju istovremeno tu osobinu razvijenu u podjednakoj mjeri? Da li je opravdano njihove rezultate poistovjećivati? Očito nije, jer je kod njih eventualna zabluda o sebi, odnosno diskrepanca između realnog i zamišljenog »ja« različita. Zbog toga nam se čini da jednostavno kompariranje pojedinaca na osnovu ovako postignutih rezultata nema puno opravdanja. Tu se problem mjerenja prilično komplicira.

U svakom slučaju o ovoj osobini, kao i općenito o razvoju pojma o sebi, realnog ili nerealnog, »normalnog« ili patološkog, psihologijska znanost još mnogo toga mora reći.

Sva navedena i još mnoga nenavedena pitanja i problemi koji se vezuju uz konstrukt narcisoidnosti, pružaju široke mogućnosti istraživanja. Budući je narcisoidnost po svoj prilici odraz jednog manje ili više nerealnog shvaćanja, odnosno iskrivljene percepcije sebe, zanimljivo ga je inkorporirati u nacrte globalnih istraživanja pojma (koncepta) o sebi. Značenje takvih istraživanja je fundamentalno u suvremenoj humanistički orijentiranoj psihologiji, jer kako je to brojnim istraživanjima već potkrepljeno, poimanje sebe u velikoj mjeri determinira ponašanje i doživljavanje pojedinca.

Da bi se ovakva istraživanja uopće mogla provoditi nužno je ostvariti metodološke uvjete za njihovo provođenje. Pri tome prvenstveno mislimo na mjerne instrumente tipa skala samoprocjene koji predstavljaju možda najjednostavniji postupak za primjenu (stoga se najčešće i koriste). Na tom području situacija u našoj zemlji za sada nije baš sjajna, te smatramo da je nužno u ovoj situaciji raditi što više na razvoju instrumentarija, koji bi poslužio i za istraživačke i za aplikativne namjene.

Zbog nedostatka adekvatnih mjernih instrumenata tu i tamo se pribjegava neposrednom provođenju i primjeni takvog instrumentarija. Valja međutim naglasiti da je ovakav rad pogrešan, i to uglavnom zbog dvaju razloga: 1. Direktnim prevodenjem sigurno se, barem u izvjesnoj mjeri, mijenja konotacija tvrdnji,

što posebno u području psihologije ličnosti može biti vrlo delikatno. Promjena značenja neposredno se negativno odražava na valjanost mjerenja; 2. Zanemaruju se kulturalne razlike koje rezultate čine nekomparabilnim. Isti rezultat ima različito značenje u različitim kulturama. To se posebno odnosi na područje psihologije ličnosti i socijalne psihologije.

Zbog ovih razloga svako prevođenje psihologijskih mjernih instrumenata obavezno mora biti praćeno kompletnom revalidacijom prijevoda, što praktički najčešće znači konstrukciju novog mjernog instrumenta.

Gore navedeno prikazat ćemo na primjeru adaptacije NPI skale na naše govorno područje.

Cilj istraživanja je adaptacija upitnika za mjerenje narcisoidnih obilježja ličnosti, čime bi se on učinio valjanim za primjenu na našem govornom području.

Metoda

Prijevod originalnog upitnika, koji je zadovoljavao kriterije očigledne, facijalne valjanosti, primijenjen je na uzorku od 280 ispitanika, na kojem su i vršene prve item-analize.

Konačna analiza provedena je na rezultatima 201 ispitanika (54 muških, 147 ženskih), učenika trećih i četvrtih razreda nekoliko srednjoškolskih centara iz Zadra.

Kako Nunnaly (1967, str. 225) sugerira, s ciljem konstrukcije relativno homogenog mjernog instrumenta, najprije su utvrđene korelacije pojedinih tvrdnji s ukupnim rezultatom u testu. Na taj način identificirane su tvrdnje koje u premalenoj mjeri doprinose ukupnom rezultatu, odnosno koje pretjerano doprinose varijaciji pogreške ukupnih rezultata. Budući je pouzdanost kompletnog upitnika utvrđena KR-20 formulom iznosila .76, pretpostavilo se da će se odbacivanjem nevaljanih tvrdnji povećati nutarnja konzistencija, odnosno homogenost upitnika. Zbog toga je sljedeći korak u analizi bila selekcija tvrdnji, sve do razine kada se prestao povećavati koeficijent nutarnje konzistencije. Time je zadovoljen i jedan od ciljeva konstrukcije psihologijskih mjernih instrumenata, a to je maksimalno skraćivanje upitnika, uz zadržavanje valjanosti i postizanje zadovoljavajuće pouzdanosti. Na taj način upitnik je sveden na 20 parova tvrdnji (odbačena su dakle 34 para tvrdnji). Ukupan rezultat na upitniku određuje se jednostavnim zbrajanjem karakterističnih odgovora. Maksimalni rezultat po tome može iznositi 20 bodova.

Rezultati i diskusija

Koeficijenti pouzdanosti tako skraćene verzije upitnika narcisoidnosti su sljedeći: metoda polovica, Spearman-Brownov postupak, $r=.856$; Guttmanov $r=.853$; Kuder-Richardson 20, $r=.845$. Ovi koeficijenti svjedoče o zadovoljavajućoj nutarnjoj konzistenciji ovakvog upitnika.

Na istom uzorku tvrdnji i ispitanika je provedena i Guttmanova skalogramaska analiza, koja pokazuje da indeks reproducibilnosti ove skale iznosi 80%, što je zadovoljavajuće, jer se rezultati statistički značajno ne razlikuju od teorijski poželjne distribucije ($hi^2/8/7=7.19$; $p=.516$), dok se statistički značajno razlikuju od slučajne distribucije ($hi^2/8/=41.83$; $p<.00001$). Skalirani rezultati ovog upitnika dakle značajno se približavaju idealnoj Guttmanovoj skali.

Pošto visoka nutarnja konzistencija, kao ni visoka reproducibilnost skale ne svjedoče o njezinoj unidimenzionalnosti, provedena je i faktorska analiza, poradi što preciznijeg uvida u strukturu, odnosno sadržaj ove mjere. Proveden je postupak analize glavnih komponenti uz Kaiserov kriterij ekstrakcije faktora do eigen vrijednosti od 1, te Varimax rotaciju.

Prije same faktorske analize utvrđena je pogodnost kompletne korelacijske matrice za faktorsku analizu. Upotrebljen Bartlettov test potvrdio je pogodnost ove matrice za daljnju analizu ($hi^2/190/=974.79$; $p<.00001$).

Provedenom faktorskom analizom izdvojilo se pet faktora, koji su ukupno objašnjavali 52.5% zajedničke varijance svih ispitivanih varijabli. Da bi se izračunali koeficijenti korelacije među faktorima, utvrđeni su faktorski rezultati, i to jednostavnim sumiranjem indikativnih odgovora za svaku subskalu (o odnosu faktorskih rezultata i ortogonalnih faktora vidjeti Nunnally, 1967, str. 369).

Sadržaj upitnika, kao i faktorska zasićenja, te korelacije tvrdnji s ukupnim rezultatom i faktorskim rezultatom prikazani su u Tablici 2.

Identifikacija dobivenih faktora baš i nije posve jednostavna, pošto ni sama faktorska struktura koja je ovdje dobivena nije sasvim čista. Neke tvrdnje podjednako su saturirane sa dva ili čak većim brojem faktora, dok neke opet imaju vrlo niske komunalitete, što svjedoči o tome da praktički ne koreliraju zadovoljavajuće ni s jednim od ovih pet faktora. Ovdje valja dodati još i to da se rezultati ove analize ne mogu uspoređivati s rezultatima faktorske analize originala, jer se tvrdnje donekle drugačije grupiraju.

Tablica 2

Sadržaj upitnika narcisoidnosti, faktorska matrica i korelacije itema s ukupnim i s faktorskim rezultatom

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	*A Ne krasi me skromnost B U biti sam skromna osoba	.74	.11	.17	.12	-.06	.61	.42	.65
5	A Ne volim se isticati među ljudima *B Svida mi se da budem zapažen	.77	.04	-.03	-.23	.21	.69	.55	.77
13	A Ne trudim se da se istaknem *B Sposoban sam da se istak- nem ako mi se pruži šansa	.44	.13	.20	-.16	.30	.36	.56	.70
18	*A Zaista volim biti u centru pažnje B Neugodno mi je kada sam u centru pažnje	.63	.26	.13	-.39	.11	.64	.68	.78
1	*A Imam prirodan talent da utječem na ljude B Nemam izraženu sposobnost da utječem na ljude	.32	.48	.12	-.04	.28	.42	.57	.67
3	*A Rekao bih da sam snažna ličnost B Ustručavam se reći da sam snažna ličnost	.09	.72	.10	-.09	.06	.55	.50	.70
4	A Kad me ljudi hvale, osjećam se zbunjen *B Znam da vrijedim jer mi to uvijek svi govore	.01	.50	.41	.17	.27	.52	.44	.54
8	*A Ja sam borbena osoba B Volio bih da sam borbeniji	.14	.60	-.03	-.14	.10	.41	.47	.65
17	A Nisam posebno duhovit i bistar *B Ja sam duhovit i bistar	-.03	.45	.20	-.28	.06	.32	.45	.61
6	A Nisam ni bolji ni lošiji od većine drugih ljudi *B Mislim da sam posebna osoba	.23	-.06	.55	-.31	.27	.53	.53	.73
19	*A Sposobniji sam od većine drugih ljudi B Mnogo je toga što mogu naučiti od drugih ljudi	.02	.21	.75	-.16	-.02	.63	.47	.78
20	A Ne razlikujem se previše od drugih ljudi *B Ja sam izuzetna osoba	.16	.18	.72	-.12	.09	.60	.52	.81

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	A Ne sviđa mi se osobito da pokazujem svoje tijelo	.24	-.03	.03	-.57	.35	.51	.49	.61
	*B Sviđa mi se da pokažem svoje tijelo								
12	A Moje tijelo nije ništa posebno	.06	.09	.26	-.73	.08	.62	.52	.72
	*B Volim gledati svoje tijelo								
	*B Volim primati komplimente								
15	A Komplimenti me zbunjuju	.33	.37	.23	-.41	-.06	.47	.59	.71
16	*A Volim se gledati u ogledalo	.05	.20	.05	-.65	.07	.48	.47	.70
	B Nisam posebno zainteresiran da se gledam u ogledalo								
7	A Nisam siguran da bih se pokazao kao dobar vođa	.08	.36	.04	-.12	.69	.62	.57	.72
	*B Osjećam da bih bio dobar vođa								
10	*A Čitam ljude kao knjigu	.03	-.02	.23	-.20	.63	.49	.46	.64
	B Ljude je ponekad teško razumjeti								
11	*A Najbolje se snalazim u teškim situacijama	.19	.35	-.02	-.04	.57	.49	.50	.63
	B Ponekad se ne mogu baš najbolje snaći u teškim situacijama								
14	*A Neću biti zadovoljan dok ne dobijem sve što zaslužujem	.42	-.24	.38	-.02	.39	.53	.45	.66
	B Zadovoljan sam stvarima kakve jesu								
Eigen-vrijednosti		2.33	2.24	2.02	2.02	1.89			
% objašnjene varijance		11.65	11.2	10.1	10.1	9.45	52.5		

Legenda uz Tablicu 2

- * — oznaka tvrdnji karakterističnih za narcisoidnost
- 1 — redni broj tvrdnje u upitniku
- 2 — sadržaj upitnika
- 3 — faktor 1 — faktorsko zasićenje
- 4 — faktor 2 — faktorsko zasićenje
- 5 — faktor 3 — faktorsko zasićenje
- 6 — faktor 4 — faktorsko zasićenje
- 7 — faktor 5 — faktorsko zasićenje
- 8 — komunaliteti
- 9 — korelacija tvrdnje s ukupnim rezultatom
- 10 — korelacija tvrdnje sa faktorskim rezultatom

Za naš prvi faktor može se reći da je saturiran tvrdnjama koje odražavaju potrebu pojedinca da se ističe i da bude u središtu pozornosti, te ga stoga možemo nazvati faktorom »Potrebe za isticanjem«. Drugi faktor najviše je saturiran tvrdnjama koje odražavaju snagu i borbenost, a i ostale tvrdnje odraz su određenog osjećaja superiornosti, te ga stoga uvjetno možemo i nazvati faktorom »Superiornosti«. Treći se faktor odnosi na komparaciju s drugim ljudima, pri čemu pojedinac smatra da je sposobniji, posebniji, izuzetniji, pa ovaj faktor možemo nazvati faktorom »Izuzetnosti«. Četvrti faktor tipični je faktor »Tjelesne narcisoidnosti«, karakteristične po tome da pojedinac uživa u promatranju i pokazivanju svog tijela. Peti faktor uglavnom karakterizira osjećaj pojedinca da bi mogao biti dobar vođa, da se najbolje snalazi u teškim situacijama i da bez problema može razumijevati druge ljude, te ćemo ovaj faktor nazvati i faktorom »Liderstva«.

Mada su ovi faktori barem približno identificirani, ipak se mora reći da su prilično jalovi. Prije svega oni sadrže premalo tvrdnji da bi postigli zadovoljavajuću pouzdanost. Izračunati koeficijenti pouzdanosti (KR—20) pojedinih faktora su sljedeći (od 1 do 5): .69; .63; .66; .62 i .58. Njihova je pouzdanost preniska, a da bi se mogla vršiti bilo kakva interpretacija rezultata na razini pojedinih faktora.

Budući se pretpostavilo da ovi faktori moraju biti međusobno povezani, izračunate su korelacije među njihovim ukupnim rezultatima. Matrica interkorelacija tih rezultata, kao i korelacije faktorskih rezultata s ukupnim rezultatima, te aritmetičke sredine i standardne devijacije ukupnih rezultata, prikazane su u Tablici 3.

Tablica 3

Matrica interkorelacija ispitivanih varijabli, aritmetičke sredine i standardne devijacije

Varijable	2.	3.	4.	5.	6.	\bar{X}	sd
1. Ukupni rezultat (20 varijabli)	.77	.77	.65	.75	.74	5.58	4.217
2. Faktor 1	—	.42	.40	.49	.49	1.1	1.293
3. Faktor 2		—	.41	.43	.43	2.04	1.445
4. Faktor 3			—	.45	.41	.28	.671
5. Faktor 4				—	.41	1.09	1.116
6. Faktor 5					—	1.06	1.144

Kako se iz Tablice 3 može uočiti sve korelacije su statistički značajne. Posebno su visoke korelacije rezultata koje ispitanici postižu na pojedinim faktorima i ukupnog rezultata. Visoke i

podjednake korelacije među faktorskim rezultatima svjedoče o visokom stupnju homogenosti kompletnog upitnika. Matrica interkorelacija između pet faktora podvrgnuta je ponovno faktorskoj analizi po istim kriterijima po kojima je provedena i prva faktorska analiza.

Rezultati ove analize prikazani su na Tablici 4.

Tablica 4

Faktorska struktura matrice interkorelacija među faktorskim rezultatima

Faktor	F 1	Komun.
1	.76	.58
2	.72	.52
3	.72	.52
4	.75	.57
5	.74	.55

Kako vidimo, ovom se prilikom izdvojio samo jedan faktor, koji predstavlja praktički jedan zajednički nadređeni faktor narcisoidnosti.

Na osnovu navedenih rezultata može se predložiti da se ovaj upitnik koji ima visoki stupanj unutarnje konzistencije, kao i koeficijent reproducibilnosti (što su mu i najveće kvalitete), koristi kao unidimenzionalna mjera narcisoidnog sindroma. Ovim upitnikom narcisoidnost je u najvećoj mjeri određena potrebom za isticanjem, uvjerenjem pojedinca u osobnu izuzetnost i superiornost u odnosu na druge ljude, kao i aspektom tjelesnog samoobožavanja.

Za distribuciju rezultata dobivenih ovim upitnikom karakteristična je pozitivna asimetrija (vrijednost aritmetičke sredine i standardne devijacije), što svjedoči da je u prosječnoj populaciji srednjoškolaca ova osobina relativno slabo izražena. Visoke rezultate srećemo izuzetno rijetko, na osnovu čega čisto statistički možemo zaključiti o patološkom značenju postizanja visokog rezultata. Zbog toga bi skupinu koja postiže visoke rezultate na ovom upitniku trebalo posebno tretirati prilikom istraživanja pojma o sebi, jer se očito radi o zanimljivoj skupini, specifičnoj po nerealno visokom mišljenju o sebi.

U zaključku moramo posebno naglasiti da ovaj upitnik ovim istraživanjem ni slučajno nije definitivno potvrđen, već da je nužno još mnogo raditi na utvrđivanju njegove konstruktne valjanosti.

Literatura

- American Psychiatric Association (1980): *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM III*. Washington, D. C.
- Ashby, H. U., Lee, R. R. i Duke, E. H. (1979): *A narcissistic personality disorder MMPI scale*. Clanak priopćen na skupu Američkog psihologijskog udruženja.
- Barron, F. X. (1974): *Basic research and aesthetic education*. U. S. Office of Education, Washington, D. C.
- Cattell, R. B. (1957): *Personality and motivation structure and measurement*, World Book, New York.
- Cattell, R. B., Eber, H. W. i Tatsuoka, M. (1970): *Handbook for the sixteen personality factor questionnaire*. Institute for Personality and Ability Testing, Champaign, Illinois.
- Edwards, A. L. (1959): *Manual for the Edwards personal preference schedule*. Psychological Corporation, New York.
- Emmons, R. A. (1981): Relationship between narcissism and sensation seeking. *Psychological Reports*, 48, 247—250.
- Emmons, R. A. (1984): Factor analysis and construct validity of the narcissistic personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48, 291—300.
- Fromm, E. (1984): *Anatomija ljudske destruktivnosti*. Naprijed, Zagreb
- Kanfer, F. H. (1979): Personal control, social control, and altruism. *American Psychologist*, 34, 231—239.
- Kernberg, O. (1976): *Borderline conditions and pathological narcissism*. Jason Aronson, New York.
- Kernberg, O. (1980): *Internal world and external reality*. Jason Aronson, New York.
- Kohut, H. (1976): *The restoration of self*. International Universities Press, New York.
- Maslow, A. H. (1982): *Motivacija i ličnost*. Nolit, Beograd.
- Millon, T. (1981): *Disorders of personality*, Wiley, New York.
- Millon, T. (1982): *Millon Clinical Multiaxial Inventory Manual*, National Computer Systemms, New York.
- Millon, T. (1984): On the renaissance of personality assessment and personality theory. *Journal of Personality Assessment*, 48, 450—466.
- Murphy, G. (1974): *Personality: A biosocial approach to origins and structure*. Harper & Brothers, New York.
- Murray, H. A. (1938): *Explorations in personality*. Oxford University Press, New York.
- Nunnally, J. C. (1967): *Psychometric Theory*. McGraw-Hill, New York.
- Raskin, R. N. (1980): Narcissism and creativity: Are they related? *Psychological Reports*, 46, 55—60.
- Raskin, R. i Hall, C. S. (1979): A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45, 590.
- Raskin, R. i Hall, C. S. (1981): The narcissistic personality inventory: Alternate form reliability and further evidence of construct validity. *Journal of Personality Assessment*, 45, 159—162.

P. BEZINOVIĆ — G. KOŠUTIĆ: NARCISOIDNOST... RFFZd, 25(2) (1985/86)

Solomon, R. S. (1982): Validity of the MMPI narcissistic personality disorder scale. *Psychological Reports*, 50, 463—466.

Stern, A. (1979): *Me: The narcissistic American*. Ballantine Books New York. (1984): Narcissism and empathy: Validity evidence for the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48, 301—305. *ner* (Eds.), *Dimensions of personality*. Wiley New York, 510—513.

Zuckerman, M. (1978): *Sensation seeking*. U: H. London i J. H. Exner (Eds.), *Dimensions of personality*. Wiley, New York, 510—513.

Petar Bezinović, Goranka Košutić: NARCISSISM AND NARCISSISTIC PERSONALITY — OPERATIONALIZATION AND FACTOR VALIDATION OF THE CONSTRUCT

Summary

In this paper the revision of the recently most used questionnaire of narcissism (Narcissistic Personality Inventory, Raskin and Hall, 1979) is presented.

The aim of the revision was to obtain an instrument for investigation of narcissism as a pathological aspect of self-evaluation which could be used for Croatian speaking population.

The revised version consists of twenty pairs of items, which have a satisfactory internal consistency and reproducibility. Although factor analysis showed that the construct was not unidimensional the results could be treated as a global measure of narcissism.